

‘Drinkwater voorop bij belangenafwegingen STRONG en Omgevingswet’

Hoogleraar bodemwetenschap en voormalig senator prof. dr. Eric Smaling is sinds 2013 milieuwoordvoerder voor de SP in de Tweede Kamer. Nu de Wet bodembescherming opgaat in de Omgevingswet, dreigt het huidige, uitgebreide beheersinstrumentarium te vervallen. Wat is de visie van Smaling op dit vraagstuk en op andere drinkwaterdossiers?

Volgens de SP is de mens, ondanks een toegenomen milieubewustzijn en strengere regels, nog altijd een grote veroorzaker van milieuproblemen. Omdat deze problemen de eigen gezondheid en die van bodem, water, plant en dier aantasten, wil de partij een hardere aanpak. Door de reikwijdte van het probleem heeft de Europese Unie hier ook een rol in. Ondertussen zal in Nederland de Wet bodembescherming binnenkort opgaan in de Omgevingswet. Vewin maakt zich zorgen over het vervallen van het huidige instrumentarium van de Wet bodembescherming: normstelling, interventie- en streefwaarden, diverse maatregelen en sanering. *Wat verwacht Smaling van de Aanvullingswet bodem als het gaat om veiligstelling van bronnen voor de drinkwatervoorziening?*

‘De drinkwatervoorziening is een nationaal belang en hoort als zodanig voorop te staan bij belangenafwegingen, ook in de ondergrond. Wij zien graag dat alle saneringen die voortvloeien uit het bestaande Convenant Bodem en Ondergrond, met voorrang worden uitgevoerd, zeker waar ze drinkwaterbelangen kunnen raken. Verder zou je (via de aanvullingswet) in de Omgevingswet een zorgplicht moeten opnemen over bodemverontreiniging in relatie tot drinkwater. Zonder zo’n bepaling kun je de Wet bodembescherming niet laten opgaan in de Omgevingswet. Er

gaat immers een verschuiving plaatsvinden van bevoegdheden, van rijksniveau naar de provincies, waterschappen en gemeenten. Daarbij moet het straks kraakhelder zijn wie waarvoor verantwoordelijk is, anders krijg je grote problemen en naar elkaar wijzende instanties.’

Keuzen maken in de ondergrond

‘Ik vind dat minister Schultz het traject van de aanvullingswet goed aanpakt, bijvoorbeeld door de Kamer tijdig te informeren hoe de voorbereidingen verlopen. Wij hebben bij het Algemeen Overleg daarover al gepleit voor het opnemen van een zorgplicht. In de praktijk hebben we wel te maken met het feit dat de beleidsterreinen van het ministerie van Infrastructuur en Milieu en het ministerie van Economische Zaken dicht bij elkaar liggen. De bewindslieden hebben dan de neiging om over en weer naar elkaar te verwijzen, een soort ‘van het kastje naar de muur’-tactiek. Ik hoop dus dat de minister op dit gebied niet gaat verwijzen naar minister Kamp, in verband met de belangen van de mijnbouwsector. Er zullen keuzen gemaakt moeten worden: het is helaas niet zo dat alles kan. De regering heeft de neiging vooral te denken in win-winsituaties, maar daar geloof ik niet altijd in. Veel oplossingen zijn eerder ‘zero sum’: de winst van de een is het verlies van de ander. Dat betekent dat je dus heel goed

moet nadenken welk belang je laat prevaleren. Wat ons betreft is dat dus: drinkwater.’

Knelpunten opruimen vóór 2020?

Volgens het Bodemconvenant zullen alle nu bekende, spoedeisende knelpunten van bodemverontreiniging worden opgelost. Voor de daarna nog resterende gevallen (circa 170.000) is eventuele aanpak afhankelijk van toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen.

Wat vindt u van die benadering? Welke voorwaarden zou u daaraan willen verbinden, bijvoorbeeld als het gaat om drinkwatervoorziening?

Smaling: ‘Zoals gezegd: los eerst zoals afgesproken de knelpunten op, vóór je bevoegdheden gaat decentraliseren. Tot nu toe gebeurt er weinig en ik heb dan ook geen aanleiding te denken dat we in dit tempo de afspraken uit het Convenant Bodem en Ondergrond voor 2020 gaan halen. Het probleem is ook dat een convenant geen bindende wetgeving is: het is eigenlijk boterzacht. Ik zal er bij het komende Algemeen Overleg Water ook echt op aandringen dat er een versnelling plaatsvindt en dat de minister belooft dat het rijk verantwoordelijk blijft tot de genoemde aantallen uit het convenant zijn behaald. Ook en vooral bij verontreinigingen die de drinkwatervoorziening bedreigen. Het

V.l.n.r.: Arjen Frentz (Vewin), Ingrid Gyömörei en Eric Smaling (beiden SP, Tweede Kamer).

is aan haar om hier een oplossing voor te vinden. Belofte maakt schuld.'

Structuurvisie Ondergrond

Dit jaar verschijnt naar verwachting de structuurvisie voor de ondergrond, STRONG. Veiligstelling van de bronnen voor de drinkwatervoorziening is daarbij een belangrijke opgave. *Wat verwacht u van STRONG als het gaat om de belangen van drinkwater? Hoe moet daarbij de aanmerking van drinkwater als nationaal belang tot uiting komen?*

Smaling: 'Het ministerie heeft gekozen voor enkele vaste scenario's die vooral lijken voor te sorteren op economische belangen en minder op ecologie of duurzaamheid. Net als de Commissie die de plan-MER voor STRONG heeft uitgevoerd, had ik het beter gevonden als alle opties waren opengehouden. Dus in een open scenario naar een optimale mix van functies zoeken, zonder op voorhand voor te schrijven welke kant het opgaat. Nog even afgezien van het feit dat ik denk dat je helemaal niet meer moet inzetten op fossiele energiebronnen zoals olie en aardgas; zelfs de deur naar schaliegas lijkt nog open te staan. Al met al voldoende reden om extra aandacht te geven aan de positie van drinkwater als nationaal belang. Onderzoek toont aan dat de drinkwatervoorziening in de toekomst om verschillende redenen onder druk komt te staan en dat we moeten zorgen voor extra

reserves. Dat betekent dat je nu in STRONG al bepaalde gebieden moet aanwijzen voor toekomstige strategische reserves.'

Afdwingbare rechten

Smaling vervolgt: 'STRONG is natuurlijk 'maar' een structuurvisie, maar het vormt wel degelijk een kader waaraan andere wetten, zoals de nieuwe Mijnbouwwet, refereren. Dat betekent dat burgers er ook mee naar de rechter zouden kunnen stappen. Ik verwacht dan ook dat er in STRONG een prioriteitstelling voor drinkwater wordt opgenomen, net zoals in de Omgevingswet. Dat is belangrijk, nu je ziet dat er door de gebeurtenissen in Groningen als gevolg van de gaswinning, steeds meer partijen opkomen voor hun belangen. Of het nu om kleine gasveldjes bij Woerden gaat, CO₂-opslag bij Barendrecht, schaliegaswinning in Brabant of de drainage van oude mijnbouwschachten bij Kerkrade. Er lijkt in ons hele land, van Groningen tot Limburg, een soort 'ondergrond-angst' te zijn ontstaan, en daar moet STRONG wel op aansluiten. Mijn idee: neem het voorzorgsprincipe op in STRONG. Bij twijfel niet inhalen, zeiden we vroeger. Als je niet zeker weet wat de risico's zijn, begin er niet aan.'

'Er zal in ieder geval ook een communicatieparagraaf in STRONG moeten worden opgenomen, over hoe de overheid in dit kader omgaat met de belangen van omwonenden.

Werkbezoek

Op vrijdag 11 maart bracht Eric Smaling een werkbezoek aan de drinkwaterproductielocatie Scheveningen van Dunea. Na presentaties over de Omgevingswet en het bereiden van drinkwater, werd Smaling rondgeleid door Wim Drossaert, die afgelopen september Piet Jonker opvolgde als algemeen directeur van Dunea.

Dat is extra belangrijk omdat je bij zaken in de ondergrond als burger aangewezen bent op informatievoorziening van de overheid, de wetenschap of het bedrijfsleven. Bij de aanleg van een windpark kunnen de omwonenden zich nog wel een voorstelling maken van de omvang van de turbines, maar ondergronds kun je weinig zien: hoe ziet een CO₂-opslag eruit, hoe bedreigend is dat? Dan zie je dat de emotie het gaat winnen van de ratio. Voor je het weet, is een onderwerp besmet en kun je het als overheid wel vergeten. Goede, vroegtijdige communicatie is dus essentieel!

Bescherming drinkwaterduinen

Minister Schultz had het voornemen om meer ruimte te geven voor bebouwing in het kustgebied, af te wegen door provincies en gemeenten. De drinkwatervoorziening is weliswaar benoemd als nationaal belang,

maar kreeg in het voorstel van de minister over het kustgebied geen nationale bescherming. De functie zou afgewogen moeten worden met andere initiatieven. *Wat is volgens u nodig voor bescherming van drinkwatervoorziening – en daaraan gerelateerde natuurgebieden – in het kustgebied?*

Smaling: ‘Simpel: helemaal niet decentraliseren. De kust en de duinen zijn van ons allemaal. Het is een nationaal gebied dat belangrijk is voor bescherming tegen de zee en voor de drinkwatervoorziening, waar alle Nederlanders kunnen recreëren en kunnen genieten van de natuur. Er komt – gebaseerd op de Omgevingswet – een Nationale Omgevingsvisie, die aangeeft wat je wilt doen met het kustgebied: dat is de basis. Dan moet de minister niet tussendoor opeens de beslissingsbevoegdheid verplaatsen richting lagere overheden. Je zou hoogstens de uitvoering aan de provincies kunnen overlaten. Maar je zult dus echt eerst de discussie nationaal moeten voeren en daaruit de conclusies trekken.’

Problemen rondom landbouwemissies

Dunea had recent een innamestop vanwege vervuiling van de rivier met een gewas-

beschermingsmiddel. Drinkwaterbedrijven hebben regelmatig last van normoverschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen en mest. *Wat zijn volgens u de belangrijkste maatregelen die rondom landbouwemissies genomen kunnen worden?*

Smaling: ‘Emissies uit de landbouw zijn een tamelijk fundamenteel probleem. De sector kan eenvoudigweg niet doorgaan op deze voet, maar lijkt dat nog steeds te weinig te beseffen. In grote lijnen zul je de hele landbouw extensief moeten maken: veel van de problemen hebben te maken met het feit dat wij op een zeer kleine oppervlakte een enorm intensieve landbouw in stand proberen te houden. Dat leidt tot enorme mestoverschotten, veelvuldig gebruik van antibiotica en bestrijdingsmiddelen, en ga zo maar door. Allemaal onder het motto: de consument wil het, dus doet de boer het zo! Daar moeten we dus van af: we moeten sturen op kwaliteit, niet op kwantiteit. Het gaat dus om een fundamentele keuze. Een eerste stap zou wat mij betreft zijn om de bewijslast bij het toelaten van chemische bestrijdingsmiddelen door het Ctgb om te keren. Nu wordt er uitgegaan van ‘veilig, tenzij...’ Ik pleit ervoor dat producenten eerst moeten aantonen dat een middel

veilig is voor mens en dier, en dat dan pas toelating mag volgen.’

Lozingen van giftige stoffen

Afgelopen jaar heeft de drinkwatervoorziening veel last gehad van een langdurige lozing van pyrazool in de Maas. *Welke acties moeten volgens u worden ondernomen om dergelijke gebeurtenissen in de toekomst te voorkomen?*

Smaling: ‘Er zullen altijd ongelukken gebeuren: 100% veiligheid bestaat niet. Je hebt daarnaast ook te maken met illegale lozingen, door criminelen of bedrijven. Ik denk dat je het gehele watersysteem zó robuust moet maken dat het tegen dit soort incidenten gewapend is. Je kunt er met technische middelen of landschappelijke ingrepen voor zorgen dat de kans dat ongewenste stoffen in de natuur of het oppervlaktewater een gevaar opleveren voor mens of dier, minimaal is. Dat betekent in het geval van drinkwater ook: zorgen voor voldoende buffers en ruimte voor strategische voorraden. Je zult er verder voor moeten zorgen dat er goede scenario’s liggen voor het geval het toch misgaat: wie waarschuwt wie, wie is waarvoor verantwoordelijk, wie doet wat? Ik weet niet of dat nu al voldoende helder is geregeld.’

Vewin nieuws

V.l.n.r.: Hermen Borst, Wim Kuijken, Wim Drossaert, Renée Bergkamp, Job Rook, Jos van den Akker.

Deltacommissaris bezoekt Dunea

Eind maart brachten Wim Kuijken (Deltacommissaris) en Hermen Borst (directeur Staf Deltacommissaris) een bezoek aan drinkwaterbedrijf Dunea. Zij werden ontvangen door Wim Drossaert (directeur) en Renée Bergkamp (directeur Vewin).

Het doel van dit werkbezoek was nader met elkaar kennis te maken en informatie uit te wisselen over de drinkwatervoorziening en het Deltaprogramma. Renée Bergkamp schetste in een presentatie de nationale context van de drinkwatersector.

Wim Drossaert lichtte diverse concrete en praktische ontwikkelingen toe, zoals het belang van een goede waterkwaliteit in de Maas. Daarna volgde er een rondleiding over het productieterrein in de duinen bij Scheveningen.